

Antoni Pelczyk

Zagroda z Nowotomyskiego - dwukulturowość Wielkopolski

Studia Lednickie 6, 473-474

2000

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

ZAGRODA Z NOWOTOMYSKIEGO — DWUKULTUROWOŚĆ WIELKOPOLSKI

We wrześniu 1999 roku udostępniono w WPE kolejną zagrodę chłopską. Tym razem jest to zagroda kolonistów niemieckich tzw. *Olędrów*, osadzonych w Nowotomyskiem przez polskich feudałów na zasadach prawa holenderskiego.

Udostępniony zespół tworzą obiekty pochodzące z różnych, acz położonych bardzo blisko siebie, miejscowości, które do 1945 roku, w zdecydowanej większości zasiedlone były przez potomków osiemnastowiecznych kolonistów niemieckich.

Prezentowana zagroda, składająca z trzech obiektów:

1. chałupy (Nowy Tomyśl, 1823 r.) — konstrukcji zrębowej, półtoratraktowej;
2. stodoły (Paproć, XIX w.) — konstrukcji sumikowo-łątkowej z wysokim poddaszem, tzw. *tremplem* przeznaczonym do przechowywania chmielu;
3. budynku inwentarskiego (Sątopy, 1865 r.) — konstrukcji zrębowej z wysokim poddaszem, tzw. *tremplem*,

jest typowym przykładem pierwotnego budownictwa we wsiach olęderskich w tym rejonie, który w XIX wieku zasłynął z produkcji chmielu, co wywarło istotny wpływ na wygląd architektoniczny tutejszych wsi i zagród.

Wybór prezentowanych obiektów do skansenu nie stanowił większych problemów, ponieważ osady olęderskie, ze względu na charakter osadnictwa i specyficzne (izolujące) środowisko przyrodnicze w tym rejonie Wielkopolski, nie uległy przebudowie uwłaszczeniowej, przez co nie zmienił się też materiał i sposób budowania występujących tu obiektów. Problemu, jak nigdy dotąd, nie stanowiła też lokalizacja nowo powstałej zagrody, gdyż lokalizacja nad ciekim wodnym porośniętym olchami, w sąsiedztwie podmokłych łąk i w pobliżu zagajnika, jako żywo, przypomina krajobraz z Nowotomyskiego.

Ta sprzyjająca sytuacja, jeśli chodzi o wybór i lokalizację obiektów, nie dotyczyła jednak zagospodarowania i wystroju wnętrza poszczególnych pomieszczeń, ponieważ ważnym problemem stało się tu stworzenie autentycznego zespołu ruchomego wyposażenia, które pozbawione, po 1945 roku, ciągłości użytkowania, w skutek opuszczenia przez kolonistów tego terenu, przetrwało w dużym rozproszeniu i niestety w niewielkiej ilości. Zatem pobudowana zagroda na terenie WPE mogła prezentować kulturę przeszłą, której nosicielami byli potomkowie kolonistów niemieckich, a której w Nowotomyskiem już nie ma, ewentualnie kulturę współczesną nowej fali osadników, przybyłych tu po 1945 roku z centrum kraju i z Kresów Wschodnich.

W ostateczności wybrano wariant wyeksponowania zagrody kolonistów niemieckich, by podkreślić historyczną dwukulturowość wsi wielkopolskiej. Eksponowana zagroda potomków kolonistów niemieckich osadzonych na prawie holenderskim w Nowotomyskiem prezentuje modelową zagrodę średniozamożnej (ok. 20 ha ziemi) rodziny chłopskiej z końca XIX i początków XX wieku. Wśród jej wyposażenia, wzbogaconego o, nie spodziewanie przejęty przez Muzeum, zespół autentycznych sprzętów zachowanych w jednej z zagród poolęderskich, zwracają uwagę szafy wnękowe, poszczególne naczynia i narzędzia z napisami w języku niemieckim, malatura ścian i belek stropowych, skrzynie wianne z inskrypcjami i bogatą ornamentyką, przedmioty kultu wyznania ewangelickiego, a w szczególności osiemnastowieczny Katechizm Lutera, łóżko z baldachimem, narzędzia do prac melioracyjnych itp. Wystrój ten nie jest jednak zamknięty, bowiem w przyszłości zagroda ta będzie uzupełniona jeszcze o wolno stojący piec chlebowy, zagon chmielu oraz kolejne maszyny rolnicze i sprzęty gospodarstwa domowego.

Antoni Pelczyk

Ryc. 1. Fragment dziewiętnastowiecznej zagrody poniemieckiej złożonej z przeniesionych do WPE obiektów pochodzących z Nowotomyskiego.

Abb. 1. Das Fragment eines ehemals deutschen Bauernhofes aus dem 19. Jh., bestehend aus den zum Großpolnischen Ethnographischen Park übertragenen Objekten aus dem Kreis Nowy Tomyśl

Ryc. 2. Zagroda poniemiecka z Nowotomyskiego. Fragment wystroju wnętrza jednej z izb.

Abb. 2. Der ehemalig deutsche Bauernhof aus dem Kreis Nowy Tomyśl. Fragment der Innenausstattung einer Kammer